

Torah from Around the World

---

*De Eeuwige zal macht aan zijn volk verlenen,
de Eeuwige zal zijn volk zegenen met vrede.*

Tehilliem 29:11

Sjabbat 6 januari 2024/25 Tevet 5784, Sjmot, Sjmot/Exodus 1:1 - 6:1

Tanach blz. 109 - 118

Haftara: I Sjmoeël 3:1 - 21

Tanach blz. 544 - 545

Vertaler: Benjamin Cohen

Commentaar: **Arnold M. Eisen** is emeritus decaan en hoogleraar Joods Denken aan het Jewish Theological Seminary te New York.

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Geleid door het Verbond

Er is een prachtige midrasj in *Pesikta Derav Kahana* die een diepgaande relatie suggereert tussen de komst van het manna beschreven in de sidra Besjalach en het geven van de Tien Woorden waarover wordt verteld in de volgende sidra, Jitro. Net zoals het manna voor elke Jisraëliet anders smaakte, zo onderwijst Rabbi Yosi, zo werd iedereen in staat gesteld om, afhankelijk van zijn of haar

specifieke vermogen, het Goddelijke Woord op de Sinaï anders te horen (12:25).

Sinds ik deze midrasj tegenkwam, heb ik me afgevraagd of we op dezelfde manier andere aspecten van het uittochtverhaal zouden kunnen beschouwen. Misschien kan alles wat er in dit boek van de Tora gebeurt, tot en met de wereld veranderende gebeurtenissen waarover we lezen in de hoofdstukken 19-20, gezien worden als nuttige voorbereiding op die gebeurtenissen. De Jisraëlieten hadden aan de voet van de berg meer dan drie dagen nodig om zich voor te bereiden om van God te horen wat normaal gesproken niet gehoord kan worden en om te zien wat nooit gezien kan worden. Ze hadden alle ontzagwekkende ervaringen van slavernij en bevrijding nodig; van verlossing van farao's strijdwegens bij de Rode Zee, en verlossing van hun eigen dorst en ongeduld in de wildernis. Ook wij, duizenden jaren na hen, hebben elk jaar voorbereiding nodig wanneer we als lezers de weg vinden door dit verhaal. De Tora wil duidelijk niet dat we nietsvermoedend de Sinaï betreden. Veel gedachten en emoties bereiden de weg.

Ik zal het specifieke soort voorbereiding dat Rabbi Yosi probeerde vast te leggen in de midrasj waarnaar ik hierboven verwees, voorlopig buiten beschouwing laten. Laten we eens nadenken over de meer algemene thema's van het boek Sjmot, en hoe ze ons gereed kunnen maken voor de Sinaï. Ik wil in het bijzonder vragen hoe onderdompeling in *geschiedenis* verbonden is met het aanvaarden van *verbond*.

Het lijkt voor de Tora van cruciaal belang dat het contract dat we op de Sinaï zullen 'ondertekenen' grondig geworteld zal zijn in de historische wereld zoals die is en altijd is geweest. Deze leer is niet bedoeld als blauwdruk voor individuele verlichting (hoewel ze zeker dergelijke richtlijnen bevat). Het pad naar de berg leidt, net als het pad eraf, rechtstreeks naar en door de meest concrete historische realiteiten. Daartoe behoren de dagelijkse feiten van het leven, zoals die waar de schoonvader van Mosje getuige van is en die hij helpt te verbeteren (geschil en oordeel), of die waarvan farao getuige is en die hij probeert te ontwrichten (bevallingen, en de Jisraëlitische arbeid op het land). De relevante geschiedenis omvat ook buitengewone realiteiten, gezegende of vervloekte, zoals de poging tot genocide op een heel volk (nu maar al te vaak een onderwerp in het nieuws); of – veel minder gebruikelijk, maar niet onbekend – de bevrijding van een heel volk uit de slavernij. De Tora beschrijft een verlossing die zo openbaar, zo zichtbaar en zo wonderbaarlijk is dat zij

alleen maar tot aandacht en dank voor de hulp van God kan leiden. Deze ervaring is misschien wel de meest belangrijke voorbereidende stap naar een verbond.

Hoe dan ook: zegen of vloek; dagelijkse feiten des levens of buitengewone realiteit – de Tora lijkt ons te leren dat het verbond dat we met elkaar en God sluiten moet worden uitgevoerd in de menselijke wereld – bij uitstek sociaal en politiek – die we allemaal uit ervaring kennen. Het heeft geen betrekking op een of andere niet bestaande fantasie-utopie. God wil dat wij God hier en nu kennen, zoals wij zijn, zoals de wereld is. Het is *dit* verhaal dat God veranderd wil zien door ons lezen en ons werk.

Ik weet niet hoe het met u zit, maar ik heb het lange tijd moeilijk gehad met het moment, aan het begin van het boek Sjemot, waarop Mosje de Egyptenaar neerslaat die genadeloos een Jisraëlitische slaaf afranselt. Ik realiseerde me jaren geleden dat, door Mosje aan te moedigen zoals de tekst mij aanzet te doen, *wenst* dat ik doe, ik in zekere zin medeplichtig wordt aan de actie die Mosje onderneemt. Volgens mij maakt dit ook deel uit van de bedoeling van de Tora. Het wil dat ik op deze manier mijn onschuld verlies, om zo mijn verantwoordelijkheidsgevoel voor de wereld te vergroten. De les is een moeilijke om te leren, ieder jaar opnieuw. We willen onschuld terug, maar kunnen die niet krijgen.

De Tora wil dat wij in plaats daarvan bedachtzaam en moreel handelen. Als zodanig zijn we niet vrij van verantwoordelijkheid voor het kwade waarin we berusten, en bovendien delen we in de schuld voor het kwade waaraan we meedoen – en misschien in mindere mate voor het kwade dat we goedkeuren. ‘Weinigen zijn schuldig, iedereen is verantwoordelijk’, zei Heschel graag. Sommigen van ons kiezen misschien voor pacifisme als resultaat van diep nadenken over de kosten van de vicieuze geweldsspiraal in de wereld. Ook deze keuze brengt natuurlijk verantwoordelijkheid en schuldgevoelens met zich mee, net zoals de beslissing – deels gebaseerd op herhaaldelijke ontmoetingen met het verhaal van de lijdende Jisraëlieten in Egypte – dat het kwaad indien nodig met geweld moet worden tegengehouden. Hoe dan ook, de tekst achtervolgt ons met de tragische wetenschap dat geweld zelden tot iets goeds leidt. De Tora is een beslist realistisch verslag van de geschiedenis. Het verbond dat het ons nalaat, vereist een worsteling met de diepste morele dilemma's.

Niet minder, denk ik, vereisen de gebeurtenissen die tot de Sinaï hebben geleid dat we zo goed mogelijk nadenken, met gebruikmaking van alle middelen die ons ter beschikking staan, over wat het voor eindige wezens zoals wij betekent om de oneindige God te 'horen', dat wil zeggen met Hem in contact te staan, pogen van Hem te leren en Hem te gehoorzamen. Wat betekent het voor vrouwen en mannen die op twee benen lopen en met twee voeten stevig in de aarde staan, om de ogen van onze geest naar de hemel te richten? Keer op keer proberen we ons voor te stellen – ieder op zijn eigen manier – hoe het voor Mosje moet zijn geweest om op de top van de berg te staan toen God 'naar beneden kwam'. De tekst lijkt ervan overtuigd dat, om dit effectief te kunnen doen, het beter zou zijn wanneer we ons voor zouden kunnen stellen – ieder op zijn eigen manier – hoe het voor de Jisraëlieten kon zijn geweest om in de 'nauwe plaats' (*letterlijk: Mitzraim, oftewel: Egypte, bc*) van de slavernij te staan en te wachten op verlossing die zo lang op zich liet wachten.

De Tora plaatst ons in hun ver verwijderde situatie om ons dichterbij de onze te brengen. Het laat ons als lezers meemaken wat onze voorouders in hun leven hebben meegemaakt – zodat we ons best doen te verzekeren dat zoveel mogelijk van onze kinderen het geluk hebben alleen maar over lijden en slavernij te hoeven lezen in plaats van het te moeten doorstaan. Het boek Sjemot begint met de namen van degenen die één voor één naar Egypte zijn gegaan, om ons ons best te laten doen onze namen toe te voegen aan de lijst van degenen die de wereld uit Egypte brengen. Wij doen dit, begeleid en geïnformeerd door het verbond overeengekomen bij de Sinaï.

Mogen we dit jaar het boek Sjemot goed lezen, en de moed hebben om te handelen in overeenstemming met wat we proeven van, en horen in zijn Goddelijke Woord.